

โรคพยาธิตัวจิ๊ด

นำเสนอเมื่อ : 23 ต.ค. 2551

รศ.เวช ชูโชติ

โรคพยาธิตัวจิ๊ดคืออะไร

โรคพยาธิตัวจิ๊ดเกิดจากพยาธิตัวกลมในสกุล *Gnathostoma* ซึ่งมีอยู่ทั้งหมดหลายชนิดด้วยกัน แต่ชนิดที่พบบ่อยที่สุดคือ *Gnathostoma spinigerum* คนไม่ใช่โฮสต์เฉพาะของพยาธิ แต่คนเกิดโรคจากการได้รับตัวอ่อนของพยาธิเขาสูดร่างกาย เรียกว่าโรคพยาธิตัวจิ๊ด (*Gnathostomiasis*)

โรคพยาธิตัวจิ๊ดพบได้ที่ใดบ้าง

มีรายงานว่าพบโรคนี้ส่วนใหญ่แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น พบในประเทศไทย มาเลเซีย จีน ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ อิสราเอลและอินเดีย

พยาธิตัวจิ๊ดมีลักษณะเป็นอย่างไร

พยาธิตัวเต็มวัยทั้งเพศผู้และเพศเมียอาศัยอยู่ในก้อนท่อมที่ผนังกระเพาะอาหารของแมว สุนัข เสือ และสัตว์กินเนื้อชนิดอื่น ๆ ตัวเต็มวัยที่พบจากกระเพาะอาหารของสุนัขหรือแมวนั้น (รูปที่ 1) เพศเมียยาวประมาณ 25-54 มิลลิเมตร กว้างประมาณ 1-2 มิลลิเมตร เพศผู้ยาวประมาณ 11-25 มิลลิเมตร กว้างประมาณ 1-1.5 มิลลิเมตร (รูปที่ 2) ส่วนหัวแยกออกจากลำตัวชัดเจน และมีหนามเรียงอยู่รอบหัวประมาณ 8 แถว

รูปที่ 1 พยาธิตัวเต็มวัยในก้อนท่อมที่พบในกระเพาะอาหารของสุนัข

รูปที่ 2 พยาธิตัวเต็มวัยเพศผู้ที่พบจากกระเพาะอาหารของสุนัข

(ที่มา: <http://www.med.cmu.ac.th/dept/parasite/nematode/frame.htm>-Gnathostoma spinigerum)

คนติดโรคพยาธิตัวจืดได้อย่างไร

คนเป็นโรคพยาธิตัวจืดโดยการ

(1) ดื่มน้ำที่มีกุ้งไร (cyclops) ที่มีระยะติดต่อระยะที่สาม (รูปที่ 3)

รูปที่ 3 ตัวอ่อนของพยาธิตัวจืดในกุ้งไร (cyclops)

(ที่มา: <http://www.med.cmu.ac.th/dept/parasite/nematode/frame.htm>-Gnathostoma spinigerum)

(2) โดยการรับประทานเนื้อปลา กบ ไก่ เป็ด ฯลฯ ที่มีระยะติดต่อระยะที่สาม โดยปรุงเนื้อสัตว์เหล่านี้ให้สุกด้วยความร้อนไม่เพียงพอ

(3) ติดต่อจากมารดาขณะอยู่ในครรภ์ (prenatal transmission)

(4) ไซเข้าทางผิวหนัง ซึ่งพบจากการทดลองในสัตว์ทดลอง

เมื่อเป็นโรคพยาธิตัวจืดจะมีอาการอย่างไร

เมื่อคนได้รับตัวอ่อนระยะที่สามของพยาธิตัวจืดเข้าไป ตัวอ่อนจะไชไปตามบริเวณต่าง ๆ ในร่างกายทำให้เกิดอาการแสดงตามตำแหน่งที่มีพยาธิอยู่ เช่น ไชไปตามเนื้อเยื่อใต้ผิวหนังก็เกิดอาการบวมเคลื่อนที่หรือเขาสมองก็เกิดสมองอักเสบ หรือไชไปที่ลูกตา เป็นต้น

จะทราบได้อย่างไรว่าเป็นโรคพยาธิตัวจืด

ควรได้รับการวินิจฉัยโรคจากแพทย์ แพทย์จะวินิจฉัยโรคจากประวัติการกินอาหารดิบ ๆ หรือสุก ๆ ดิบ ๆ อาหารที่พบเสมอได้แก่ สมปัก ปลาหรือไก่ย่างที่ไม่สุกพอ ยำกบ ฯลฯ อาการที่แสดง เช่น บวมเคลื่อนที่ ปวดจืด ๆ และคัน เป็นต้น การตรวจทางห้องปฏิบัติการ เช่น ภาวะที่มีอีโอสิโนฟิลสูงในเลือด การทดสอบทางผิวหนัง (skin test) ผลบวกของการทดสอบช่วยประกอบการวินิจฉัยโรคได้ แต่ไม่จำเพาะต่อโรคพยาธิตัวจืด 100% การตรวจทางภูมิคุ้มกันวิทยาด้วยวิธี ELISA โดยใช้แอนติเจนจากตัวอ่อนระยะที่สามของพยาธิตัวจืด (crude somatic extract) หรือไซซินโพลีเปปไทด์ขนาด 24 kDa พบว่ามีความไวและความจำเพาะสูงถึง 100% การได้ตัวพยาธิออกมาจากการผ่าตัด หรือพยาธิออกมาเองทางเหงือก เยื่อตาขาว หรือออกมากับปัสสาวะ เป็นต้น เป็นวิธีการวินิจฉัยที่แน่นอนที่สุด

จะทำการรักษาโรคพยาธิตัวจิ๊ดได้อย่างไร

ผู้ป่วยไม่ควรทำการรักษาเองควรไปพบแพทย์เพื่อให้ได้รับการวินิจฉัยและการรักษาที่ถูกต้อง ซึ่งขณะนี้ยังไม่มียาที่ได้รับการยอมรับว่ารักษาโรคพยาธิตัวจิ๊ดได้ผลดี นอกจากยา Albendazole โดยให้ผู้ป่วยรับประทานขนาดวันละ 400 มิลลิกรัม ติดต่อกันนาน 21 วัน จะทำให้พยาธิออกมาจากผู้ป่วยมากราย

จะทำการป้องกันการติดโรคพยาธินี้ได้อย่างไร

โรคนี้ป้องกันได้ง่าย โดยดื่มน้ำที่สะอาดไม่มีการปนเปื้อนของกุ้งไร รับประทานอาหารที่ปรุงสุกด้วยความร้อนอย่างดีแล้ว โดยเฉพาะเนื้อปลา กุ้ง เป็ด กบ เป็นต้น

ที่มาข้อมูล ภาควิชาปรสิตวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่